

J. VLASSELAERS, *Literair bewustzijn in Vlaanderen 1840-1893*, een codereconstructie ; Universitaire Pers Leuven, 1985, 297 blz.

Deze studie wil een bijdrage leveren tot de vernieuwing van de Nederlandse literaire historiografie, op grond van inzichten uit de structureel-semiotische literatuurbeschuwing, de receptie-esthetica en de vernieuwde periodiseringsopvattingen. Dit houdt dus in dat de bevindingen van de recente tekstwetenschap

en literaire theorie vruchtbaar gemaakt worden voor het literairhistorisch onderzoek. In plaats van de traditionele literatuurgeschiedschrijving, met haar veelal externe benadering en monocausaal gezichtspunt, staat de auteur een synthetische, dynamisch-structurele literatuurgeschiedenis voor ogen, die, wars van de blote feitelijkheid van het positivisme, niet enkel aandacht schenkt aan de evolutie van de literatuur in haar esthetische dimensie, haar literariteit, maar ook aan haar ontwikkeling als productief communicatieproces tussen auteur en publiek, als evoluerend systeem van literaire, artistieke en culturele normen. Om dit laatste punt nu, de normenstelsels of codes (de term „codes” ontleende de literatuurstudie via de linguïstiek en de semiotiek aan de informatiewetenschap) die de groei van de literatuur binnen een bepaalde tijdsspanne determinerend beïnvloeden, is het in dit werk voornamelijk te doen. Daarvan beproeft de auteur de wedersamenstelling voor de periode 1840-1893 uit de Vlaamse letterkunde, aldus een eerste stevig fundament beogend voor bovengenoemd ideaal van een meer omvattende en wetenschappelijk verantwoorde literatuurgeschiedschrijving. Het materiaal voor zijn reconstructie putte hij uit de algemeen culturele en literaire tijdschriften, daar deze, functionerend als een soort collectieve lezer en derhalve receptie-instantie bij uitnemendheid, de meeste informatie bieden aangaande de literair-theoretische en literair-esthetische opvattingen van de onderscheiden literaire generaties. In drie omvangrijke hoofdstukken werd dit materiaal vervolgens geordend en geanalyseerd : het eerste behandelt esthetica en kunstleer, het tweede behelst een onderzoek naar de belangrijkste functies van de literatuur, terwijl het derde, gedeeltelijk als resultante van het voorgaande, gewijd is aan de nadere omschrijving van de diverse codes (romantiek, realisme, naturalisme, impressionisme en symbolisme).

Globaal gezien brengt deze studie ons niet zoveel nieuws. Dat een classicistisch literatuurbesef in Vlaanderen vrij lang nawerkt, een idealistische schoonheidsopvatting van platonisch-romantische stempel lange tijd in oppositie staat met een realistisch-positivistische trend, en naar het einde van de eeuw toe in conflict komt met de experimenten van het formalisme, zal geen enkele literair-historische specialist van de periode in kwestie verbazen ; evenmin het feit dat de cardinale functie van de Vlaamse literatuur gedurende het grootste gedeelte van de 19de eeuw een tweevoudige, een nationale en didactisch-beschavende is geweest. Maar daaraan zal de auteur zich terecht weinig gelegen laten. De waarde van zijn werk ligt immers, behalve in de vernieuwende methodologische aanpak, vooral ook in de genuanceerde manier waarop hij die bekende krachtlijnen aan de hand van de bestudeerde teksten ajusteert en differentieert, waarbij overigens analyse en synthese hand in hand gaan. Zo heb ik bij hem voor het eerst een sluitende karakteristiek van Verriests esthetische ideeën gelezen ; ook zijn typering van de nationale kunstvisie van bv. Benoit en Juliaan Devriendt is zonder meer uitstekend.

Natuurlijk merkt men wel dat dit boek geconcipieerd werd door een adept van de algemene literatuurwetenschap en haar theorievorming, en niet door een li-

teratuurhistoricus. Deze laatste zou naar ik meen zijn onderzoeksterrein niet beperkt hebben tot de periodieken, doch, vanuit een meer praktische kijk op de 19de-eeuwse Vlaamse literatuur in haar totaliteit, het verder hebben uitgebreid met de woorden vooraf van dichtbundels en vooral romans. Ik geef toe, de auteur signaleert in inleiding en besluit ook de relevantie hiervan, maar toch... Het kan namelijk niet ontkend dat het met het tijdschriftenleven in Vlaanderen vorige eeuw, tot aan het verschijnen van het *Nederlandsch Museum* en de *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle*, tot in de jaren zeventig dus, eerder pover gesteld was. Vóór die tijd beschikte men niet over periodieken van formaat, zoals in Nederland *De Gids*, *Dietsche Warande* of de *Nederlandsche Spectator*, leidinggevende organen die meermaals ook als literair forum dienst deden. Vandaar het essentieel belang, bij wijze van complement, van de talrijke „voorwoorden” in het werk van Conscience, Sleeckx, Ecrevisse, August Snieders e.a. Aangezien de auteur dit materiaal niet bij zijn studie heeft betrokken, leidt dit o.m. tot de paradoxale vaststelling dat aan de Hegeliaan Adolf Dufranne een hele paragraaf gewijd wordt (van wie ik mij niet kan voorstellen dat zijn invloed op de tijdgenoten erg groot geweest is), terwijl een schrijver als August Snieders, die decennia lang op de Vlaamse literatuur en cultuur normerend heeft ingewerkt, in het verhaal nauwelijks voorkomt. Maar Snieders publiceerde zijn kritische beschouwingen nu meestal niet in tijdschriften, doch in zijn krant, het *Handelsblad*, en in de woorden vooraf tot zijn romans, novellen en verhalen. Deze lacune brengt vanzelfsprekend de algemene schets van het Vlaams literair bewustzijn niet in gevaar, maar blijft niettemin, waar het gaat om de concrete stoffering van de eerste twee hoofdstukken, een reëel tekort.

Een ander punt van kritiek betreft het ontbreken van een vergelijkende evaluatie, al was het slechts occasioneel, met het literair bewustzijn in Nederland, waar naar ik vermoed met name de codes van romantiek en realisme door een gelijkaardig ideeëncomplex bepaald worden, zij het dat de onderlinge krachtsverhoudingen misschien verschillen.

Een laatste aanmerking tenslotte bij dit voor het overige, laat ik het in alle duidelijkheid stellen, voortreffelijke en de literatuurhistoricus tot kritische bezinning uitnodigende werk, nogal wat bladzijden werden geschreven in een taai, moeilijk verteerbaar vakjargon. Of impliceerde de studie van metateksten noodzakelijkerwijze het gebruik van een loodzware metataal?

Karel Wauters